Exoten, een beleidsgeschiedenis

Ton Rotteveel

Exoten

- **Wat is een exoot?**
- **Een voor ons land nieuw organisme dat hier niet op eigen kracht kon komen.**
- **Al 4000- 6000 jaar geleden: akkerbouwonkruiden naar West-Europa.**
- **Romeinen brachten ook exoten : er wordt gezegd dat zevenblad een door de Romeinen ingevoerde groente is…..**
- **Columbus nam een trein aan exoten mee. Denk aan onkruiden als Hanenpoot en veel andere C4 grassen.**
- **Tot ca 1900 waren exoten alleen maar curieus, er was geen beleid**

Plantenziektenkundige Dienst

- **Ministerie van Landbouw, 1899**
- **Bestrijding en wering van *voor gewassen* schadelijke organismen.**
- **Exportdocumenten (vrij van…) en importcontroles.**
- **Quarantaineorganismen(hier potentiele schadelijke exoten) versus kwaliteitsorganismen (elders gezien als potentieel schadelijke exoot)**
- **Veelal schimmels, insecten, virussen en aaltjes, pathogenen dus.**
- **In 1981 een eerste onkruid: knolcyperus, een exoot.**

Knolcyperus

- Meegelift met gladiolenplantgoed uit de USA, ca 1975
- Laat herkend als serieus probleem, 1981
- Bedreigend voor met name tuinbouwteelten die met de ondergrondse delen worden verhandeld.
- Wettelijke maatregelen uitgevoerd door de Plantenziektenkundige Dienst, ca 1982
- Maatregelen gedereguleerd en naar het Landbouwschap omstreeks 1989
- Plant is nog steeds een probleem, overheid legt zelf weer maatregelen op.

In het kielzog van de knolcyperus

- **Ontstond belangstelling binnen de PD voor invasieve exoten buiten de landbouw.**
- **Het buitenland begon steeds sterker te reguleren: bewijs maar dat onze narcissen niet verwilderen in Australië… De USA werden lastig en Japan was erg moeilijk geworden.**
- **Draagvlak voor exotenbeleid ten aanzien van het eigen land was er nauwelijks in de tachtiger en negentiger jaren.**
- **Wel het besef dat er oneindig veel exoten zijn en dat je ze niet allemaal kunt weren.**

Gevraagd

- **Internationale samenwerking- de NL grens is open**
- **Gezamenlijke normen**
- **Gezamenlijke richtlijnen**
- **Hoe scheid ik de schapen van de bokken?**
- **En wat is het handelingsperspectief?**

Internationaal uitstapje

- **PD is nationaal bevoegd maatregelen te nemen**
- **EPPO (European Plant Protection Organisation) is de Europese coördinerende club**
- **IPPC (Internatonal Plant Protection Convention) is de wereldwijde organisatie onder FAO.**

- **Platforms om afspraken te maken wat betreft terrestrische en zoetwaterorganismen.**

International Plant Protection Convention (IPPC)

- IPPC is een FAO verdrag met bindende regels, en een door de WTO erkende geschillen commissie,
- Primaire rol: reguleren van handel in planten in relatie tot fytosanitaire aspecten.

Wenen workshop

- **IPPC wilde onder druk van USA, Australië, Japan etc. wereldwijd beleid ten aanzien van exoten, ook buiten de landbouw.**
- **Een workshop werd georganiseerd**
- **Tevoren was EPPO (gastheer) tegen mondiaal exoten beleid: er zijn er veel te veel……**
- **Nederland was tevoren al voorzichtig positief.**

- **Uitkomst: maak een richtlijn en tracht de organismen die belangrijk zijn vroegtijdig te identificeren, vergeet de rest.**

Principes richtlijn

- **Maatregelen moeten gericht tegen specifieke soort zijn**
- **Er moet duidelijke ecologische schade te verwachten zijn**
- **Maatregelen moeten proportioneel zijn**

- **Nederland maakt dus ook voor exoten PRA's: Pest Risk Assessment**

Convention on Biodiversity

- Veel aandacht voor invasieve soorten en veel details, maar:
- *CBD is niet juridisch bindend, er is geen actie mechanisme en de USA heeft niet getekend.*.

EU

- Harmonised laws on crop protection, based on IPPC; DG SANCO
- Decisions on Quarantine Status taken in Standing Committee on Plant Health;
- But national measures remain a possibility to some extent

Een aanzet tot een toets schema

- **Gemaakt voor intern gebruik PD ca 2010**
- **Afdeling gewasbescherming**
- **Deels toepasbaar op exoten buiten de landbouw.**
- **Dit is een bewerking voor vandaag en voor planten.**

Biologische factoren

Maximale score 10 punten

Kans op succes	Hoog	Matig	Laag	score
generatietijd	Kort ++	+	Lang	
ruststadia	Geen ++	Kort levend +	persistent	
verspreiding	Langzaam ++	+	Snel	
symptomen	Opvallend ++	Neutraal +	Onopvallend	
onzekerheid	Klein ++	Matig +	Groot	

Omvang van het probleem

Maximale score: 8 punten

Kans op succes	Groot	Gemiddeld	Klein	Score
Toegankelijkheid vindplaats(en)	Groot ++	Matig +	Slecht	
Aantal vindplaatsen	1 ++	1-100 +	>100	
Aantallen individuen	Laag ++	Gemiddeld +	Hoog	
Onzekerheid	Laag ++	Gemiddeld +	Hoog	

Opsporing

maximaal aantal punten 8

Kans op succes	Hoog	Gemiddeld	Laag	Score
Herkenbaarheid	Goed ++	Hulpmiddel nodig +	Specialist nodig	
Verspreiding tijdens actie	Niet ++	0nbekend +	ja	
“tracking”	Goed ++	Matig +	Laag	
onzekerheid	Laag ++	Matig +	Hoog	

Maatschappelijke factoren

maximaal aantal punten: 12

Kans op succes	Hoog	Matig	Laag	score
Kosten voor eigenaar	Laag ++	Matig +	hoog	
Uitroeien aanvaardbaar	Ja ++	Matig +	niet	
Politieke gevoeligheid	Stimulatie ++	Neutraal +	tegenwerking	
methodiek omstreden	Niet ++	Een beetje +	ja	
Plant geeft publieke reactie	Stimulans ++	Matig +	Actie onmogelijk	
onzekerheid	Laag ++	Matig +	Hoog	

Schatten van je kansen op succes

- **Kans heel erg klein: Cutt-off-factors**
- **Kans op succes heel erg klein: < 10 punten**
- **Kans op succes klein: 10-20 punten**
- **Kans op succes gemiddeld: 20-35 punten**
- **Kans op succes groot: 35-45 punten**
- **Kans op succes heel groot: > 45 punten**

En toen verder

- **Beleidsmatig werd de PD, nu NVWA verantwoordelijk voor exoten**
- **Oprichting exotengroep onder Wiebe Lammers**
- **Aangenomen een botanicus bij de PD/NVWA die zich met exoten bezighoudt: Johan van Valkenburg**
- **En mijn voordracht eindigt hier: in 2010 verliet ik de PD en het exotenbeleid**
- **Dank voor uw aandacht.**